

ОБГРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Чорна І.І., асистент кафедри економіки і маркетингу
Інститут підприємництва та перспективних технологій
Національного університету «Львівська політехніка»

У статті порушено проблему обґрунтування педагогічних умов формування професійної мобільності майбутніх економістів засобами іноземної мови у процесі навчання у вищому навчальному закладі. Здійснено спробу довести, що вивчення іноземної мови майбутніми фахівцями з економіки зумовлює ефективне формування професійної мобільності в їхній майбутній професійній діяльності.

Ключові слова: умови, педагогічні умови, фахівці з економіки, професійна мобільність, професійна діяльність, іноземна мова.

В статье затронута проблема обоснования педагогических условий формирования профессиональной мобильности будущих экономистов средствами иностранного языка в процессе обучения в высшем учебном заведении. Предпринята попытка доказать, что изучение иностранного языка будущими специалистами по экономике обуславливает эффективное формирование профессиональной мобильности в их будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: условия, педагогические условия, специалисты по экономике, профессиональная мобильность, профессиональная деятельность, иностранный язык.

Chorna I.I. FOUNDATION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMING PROFESSIONAL MOBILITY OF FUTURE ECONOMISTS BY MEANS OF FOREIGN LANGUAGE IN THE TEACHING PROCESS IN THE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

The article raises the problem of substantiation of pedagogical conditions for the formation of professional mobility of future economists by means of a foreign language in the teaching process at a higher educational institution. An attempt has been made to prove that the study of a foreign language by future specialists in economics determines the effective formation of professional mobility in their future professional activities.

Key words: conditions, pedagogical conditions, specialists in economics, professional mobility, professional activity, foreign language.

Постановка проблеми. Істотні зміни у соціальній та економічній сферах суспільства відбуваються на стані сучасної освіти, змісті, організації та результатах освітнього процесу у вищих навчальних закладах. Нині метою вищої школи є підготовка компетентного, кваліфікованого, конкурентоздатного фахівця, зокрема у галузі економіки, який вільно володіє своїми професійними знаннями, здатного швидко й успішно адаптуватися до мінливих соціально-економічних і професійних умов праці, здатного до ефективної роботи на рівні світових стандартів. Для досягнення таких результатів важливим завданням вищого навчального закладу є визначення та обґрунтування педагогічних умов формування професійної мобільності майбутніх економістів засобами іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування професійної мобільності майбутніх фахівців досліджувалась вітчизняними та закордонними вченими (Л. Воронова, Т. Гордеєва, Т. Гуцан,

В. Манько О. Федорова), які зробили значний внесок для обґрунтування педагогічних умов ефективного формування цього феномена. Зокрема, вчені (К. Вишневська, Н. Житник, Є. Іванченко, К. Матвеєва, Л. Поважна, Д. Стасюк) акцентували на важливості визначення педагогічних умов формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищому навчальному закладі. Проте проблема і важливість визначення та обґрунтування педагогічних умов формування професійної мобільності майбутніх економістів засобами іноземної мови залишаються незначною мірою висвітленими.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення та обґрунтування педагогічних умов формування професійної мобільності майбутніх економістів засобами іноземної мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якість вищої освіти є найважливішим параметром суспільно-економічної значущості освітньої сфери в суспільстві.

Поняття якості освіти включає соціально значущі аспекти і розглядається як всеосяжна комплексна характеристика освітньої діяльності та її результатів. Інтегрованим результатом і найважливішим критерієм якості вищої освіти в сучасному розумінні є розвиток у майбутнього фахівця здатності застосовувати сформовані знання для ефективного вирішення різноманітних професійних і особистісних завдань у мінливих умовах праці. Перед вищим навчальним закладом стоїть завдання підготувати нове покоління професійно мобільних кадрів для роботи в таких умовах. Зумовлюється необхідність пошуку нових підходів у формуванні професійно мобільних фахівців, здатних до творчості, саморозвитку, постійного навчання. Враховуючи те, що економічна галузь розвивається досить швидко, виникає потреба у підготовці висококваліфікованих, конкурентоздатних, мобільних фахівців.

У професійній діяльності економістів існують свої особливості, які зумовлюють якісну професійну підготовку майбутніх фахівців. У процесі навчання у вищому навчальному закладі майбутній фахівець з економіки має навчитись самостійно знаходити оригінальні, творчі шляхи вирішення конкретних завдань, розвивати нетрадиційне, творче мислення. Ефективність формування професіоналізму у майбутніх спеціалістів з економіки великою мірою залежить від сукупності методів, засобів та педагогічних умов організації навчання.

У словнику з освіти та педагогіки «умова» визначається сукупністю перемінних природних, соціальних, зовнішніх та внутрішніх чинників, що впливають на фізичний, психічний, моральний розвиток людини, її поведінку, виховання, навчання та формування особистості [1, с. 512].

Із філософської точки зору «умова» є сукупністю об'єктів, тобто речей, процесів і відносин, які є необхідними для реалізації, існування або зміни даного об'єкта [2, с. 740]. У тлумачному словнику з української мови «умова» визначається як необхідна обставина, що робить можливим здійснення, створення чогось нового або сприяє чомуусь [3, с. 910].

Поняття «педагогічні умови» досліджувалось у працях таких науковців, як О. Федорова, Т. Гуцан, В. Манько, Л. Воронова, Т. Гордеєва та ін. Для нас є близькою думкою О. Федорової, яка визначає педагогічні умови як сукупність об'єктивних можливостей змісту навчання, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей їх здійснення, що забезпечує успішне вирішення поставленого завдання [4, с. 301].

Т. Камініна визначає педагогічні умови як сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і матеріально-просторового середовища, які спрямовані на вирішення педагогічних питань [5, с. 200]. Водночас В. Манько під педагогічними умовами розуміє взаємопов'язану сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик навчально-виховного процесу [7, с. 153–161].

У своїх дослідженнях Т. Гуцан зазначає, що педагогічні умови мають віддзеркалювати структуру готовності майбутніх фахівців до діяльності в умовах профільного навчання [6].

Досліджаючи формування професійної мобільності майбутніх фахівців комунального господарства, Л. Воронова виділяє такі педагогічні умови: актуалізація у навчальному процесі у вищому навчальному закладі сучасної моделі майбутньої професії (необхідність спрямування студентів на активність у пошуку інформації про варіанти розвитку професії, інноваційні тенденції у ній, мотивація до самоусвідомлення можливих шляхів професійної самореалізації); активізація комунікативних зв'язків студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності (сприяння до залучення особистих контактів студентів, пов'язаних із професійною комунікацією, у навчальний процес у вищому навчальному закладі); сприяння ситуаціям вибору студентами траєкторії професійної реалізації та відповідальності за цей вибір (толерантне ставлення до вибору студентом суміщення навчання та праці, допомога у навчанні за індивідуальним графіком, вимогливість до відповідальності студента за свій вибір).

Заслуговує на увагу дослідження Т. Гордеєвої, в якому розглянуто формування професійної мобільності майбутніх соціальних працівників у вищому навчальному закладі. Дослідниця обґрунтувала такі педагогічні умови: формування мотивації на професійну мобільність та її саморозвиток; збагачення змісту фахових дисциплін тематикою, пов'язаною з формуванням професійної мобільності; використання форм, методів розвитку професійної мобільності у процесі практичної підготовки та волонтерської діяльності [8, с. 26–29]. Аналізуючи професійну підготовку фахівців з економіки, Д. Стасюк доводить, що вона буде здійснюватись ефективніше та продуктивніше тоді, коли будуть враховані ті педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців, які дадуть змогу: готувати висококваліфікованих, професійно мобільних економістів, здатних самостійно мислити, вільно оперувати ринковими поняттями; аналізувати ринкову ситуацію, прогнозувати її

розвиток; приймати ефективні рішення, що відповідають реальній ситуації, обґрунтовувати їх; вільно володіють комп’ютерною та офісною технікою тощо. Тож, науковець визначає такі педагогічні умови: організація педагогічного процесу, спрямованого на формування та розвиток професійної готовності майбутнього фахівця; застосування особистісно-орієнтованого підходу до підготовки майбутніх економістів, створення особистісно-орієнтованих взаємовідносин; ліквідація дублювання змісту економічної освіти шляхом удосконалення та максимального розвитку міжпредметних зв’язків між школою та вищим навчальним закладом; використання віртуальних методів навчання із застосуванням інформаційних технологій [9, с. 280].

Особливу зацікавленість викликають дослідження Є. Іванченко. Науковець розглядає педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх економістів як інтегровану якість особистості. Ця важлива якість виявляється у: здатності успішно перемикатись з одного виду діяльності на інший або змінювати види діяльності у професійній сфері; вмінні ефективно користуватись узагальненими професійними прийомами для виконання будь-яких завдань та без труднощів переходити від одного виду діяльності до іншого, згідно з аналізом економічної і соціальної ситуації в державі; володінні високим рівнем узагальнених професійних знань, досвідом їх удосконалення та самостійного здобування; готовності до оперативного відбору і реалізації оптимальних способів виконання завдань у професійній сфері, спираючись на передові світові тенденції; орієнтації в кон’юнктурі ринку праці. Дослідниця визначає такі педагогічні умови для формування професійної мобільності майбутніх економістів: створення позитивної мотиваційної настанови на професійну мобільність при особистісно-орієнтованому навчанні; застосування сучасних інформаційних технологій для навчання студентів засобами розв’язання професійних завдань; використання міжпредметних зв’язків у процесі навчання майбутніх економістів [10, с. 266].

Ми погоджуємося із думкою Н. Житник, яка, досліджуючи підготовку бакалаврів з економіки у коледжі, виділяє такі педагогічні умови: науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу, впровадження у навчальний процес новітніх технологій; організація самостійної роботи студентів; активізація науково-дослідної діяльності викладачів і студентів; здійснення диференціації навчального процесу з ме-

тою забезпечення особистісно-орієнтованого підходу [11, с. 223].

Оскільки предметом нашого дослідження є педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх економістів засобами іноземної мови, ми вважаємо за необхідне проаналізувати дослідження, які стосуються цієї теми. Впродовж останніх років це питання порушувалось у працях науковців (К. Матвеєва, К. Вишневська, Л. Поважна). Однак результати аналізу наукових джерел переконують, що проблема формування професійної мобільності майбутніх фахівців з економіки засобами іноземної мови мало висвітлена. Вивчення іноземних мов є необхідною складовою частиною для розвитку професійної мобільності майбутніх економістів і важливою складовою частиною для їхньої подальшої діяльності, обміну інформацією, проведення наукових досліджень на міжнародному рівні. Знання іноземної мови для спеціалістів з економіки є не тільки засобом отримання інформації з оригінальних джерел, але й засобом професійного спілкування, оскільки працівникам економічного профілю доводиться встановлювати та налагоджувати зв’язки зі своїми закордонними партнерами, знайомитися з принципами, методами і прийомами роботи та обмінюватися досвідом [12, с. 78–80].

Грунтуючись на професійних вимогах до фахівців у сфері міжнародної економічної діяльності, а також на принципах підготовки студентів до іншомовного професійного спілкування, К. Матвеєва виділила такі педагогічні умови: посилення позитивної професійно орієнтованої мотивації майбутніх фахівців економічного профілю до ведення міжнародної професійної діяльності; урахування міжпредметних зв’язків при інтегрованому формуванні знань, умінь і навичок ведення міжнародної професійної діяльності майбутніх фахівців з економіки. Отже, науковець визначає, що якість підготовки майбутніх фахівців економічного профілю може значно покращитись за умов виконання таких педагогічних умов під час організації навчального процесу [13, с. 151–155].

У своїх дослідженнях К. Вишневська виділила такі педагогічні умови вивчення іноземних мов майбутніми фахівцями з економіки: наявність комунікативно-професійної спрямованості викладання іноземної мови; забезпечення позитивної мотивації до вивчення професійно-орієнтованої іноземної мови; використання міждисциплінарних зв’язків; залучення студентів до імітаційно-рольової професійно-спрямованої діяльності [14, с. 21].

Розкриття практичного значення наукових знань і методів навчання та пізнання, розкриття важливості засвоєння студентами прийомів розумової діяльності та практичних умінь і навичок зумовлює зв'язки між знаннями з окремих предметів [15, с. 34–39].

Ми розглядаємо педагогічні умови як зовнішні та внутрішні фактори, які в поєднанні сприяють зростанню професійних навичків та вмінь майбутніх економістів у процесі навчання у вищому навчальному закладі. Важливе значення у досягненні високого рівня професійної мобільності має реалізація міжпредметних зв'язків, зокрема між змістом навчання економічних дисциплін та іноземної мови. У професійній діяльності економістам доводиться спілкуватися зі своїми зарубіжними партнерами для покращення результативності праці. Розвиток гнучкості та швидкості мислення майбутніх економістів є однією з найважливіших умов для формування якостей професійно мобільної особистості. Важливу роль для досягнення професійної мобільності майбутніх фахівців з економіки у подальшій професійній діяльності відіграє залучення студентів до ділових професійно орієнтованих ігор у процесі навчання у вищому навчальному закладі.

Узагальнення педагогічної практики свідчить, що залучення студентів до професійних дебатів іноземною мовою сприяє не тільки набуттю ними необхідного практичного досвіду професійного спілкування іноземною мовою, а й формуванню їх професійної мобільності. Оскільки набуття навичок спілкування іноземною мовою, зокрема професійно орієнтованою, забезпечує ефективне сприйняття та засвоєння студентами змісту нового матеріалу й удосконалення професійно-комунікативних умінь майбутніх фахівців економічного профілю.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, педагогічні умови ми розуміємо як сукупність об'єктивних зовнішніх і внутрішніх чинників, які будуть забезпечувати підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

Педагогічними умовами ефективного формування професійної мобільності майбутніх економістів засобами іноземної мови у процесі навчання у вищому навчальному закладі є:

- спрямування освітнього процесу на розвиток швидкості та гнучкості професійного мислення студентів іноземною мовою;
- впровадження інтерактивних методів навчання на заняттях з іноземної мовою;
- використання нетрадиційних форм організації навчання іноземною мовою.

Подальші дослідження будемо спрямовувати на обґрунтування дидактичних можливостей іноземної мови для формування професійної мобільності майбутніх економістів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Полонский В.М. Словарь по образованию и педагогике / В.М. Полонский. – М.: Высш. шк., 2004. – 512 с.
2. Философская энциклопедия: В 5 т. / науч. ред. Ф.В. Константинов. – М.: Советская энциклопедия», 1964. – Т. 5. – 1964. – 740 с.
3. Новий тлумачний словник з української мови: у 4 т. – К.: Аконін, 1999. – Т. 2. – 910 с.
4. Федорова О.Ф. Некоторые вопросы активизации учащихся в процессе теоретического и производственного обучения / О.Ф. Федорова. – М. : Высшая школа, 1970. – 301 с.
5. Камынина Т.П. Формирование учебно-проектной деятельности студента в образовательном процессе : дис. ...канд. пед. наук / Т.П. Камынина. – Оренбург, 2006. – 200 с.
6. Гуцан Т.Г. Педагогічні умови формування готовності майбутніх вчителів
економіки до профільного навчання старшокласників [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org>.
7. Манько В.М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін / В.М. Манько // Соціалізація особистості: зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. – К. : Логос, 2000. – Вип. 2. – С. 153–161.
8. Гордеева Т.Е. Обоснование педагогических условий формирования профессиональной мобильности будущих социальных работников / Т.Е. Гордеева // Scienceand Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology. – Vol. II (11). – Budapest, 2014. – С. 26–29.
9. Стасюк В.Д. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі «школа – вищий заклад освіти» : дис. ...канд. пед. наук / В.Д. Стасюк. – Одеса, 2003. – С. 280 с.
10. Іванченко Є.А. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах : дис. ...канд. пед. наук / Є.А. Іванченко. – Одеса, 2005. – 266 с.
11. Житник Н.В. Організаційно-педагогічні умови підготовки бакалаврів економіки у коледжі ІІ рівня акредитації : дис. ...канд. пед. наук / Н.В. Житник. – Кривий Ріг, 2001. – 223 с.
12. Поважна Л.І. Педагогічні інновації у практиці підготовки фахівців сфери туризму / Л.І. Поважна // Проблеми освіти. – 2000. – Вип. 22. – С. 78–80.
13. Матвеєва К.С. Педагогічні умови підготовки майбутніх економістів до міжнародної професійної діяльності засобами іноземної мови / К.С. Матвеєва // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки. – 2015. – С. 151–155.
14. Вишневська К.Г. Педагогічні умови професійно орієнтованого навчання іноземних мов майбутніх фахівців економічного профілю : автореф. дис. ... канд. пед. наук / К.Г. Вишневська. – Одеса, 2011. – 21 с.

15. Василишина Н.М. Міжпредметні зв'язки у процесі навчання іноземної мови студентів з міжнародного бізнесу / Н.М. Василишина // Наукові записки:

збірник наукових праць; МОНМС України, НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. – Вип. 120 – С. 34–39.

УДК 37.013;371

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЕКОНОМІСТА У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Шостаківська Н.М., к. пед. н.,

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

У статті виявлені основні проблеми, пов’язані з визначенням професійної мобільності. Проведено аналіз наукової літератури з означеною проблемою, виділені особливості організації навчального процесу, що сприяє формуванню і розвитку професійної мобільності майбутнього економіста. Розроблені критерії навчання на прикладі навчальної дисципліни «Аудит» при підготовці майбутніх економістів.

Ключові слова: професійна мобільність, педагогічне забезпечення, проблемне навчання, інноваційні технології, інтерактивні форми навчання.

В статье выявлены основные проблемы, связанные с определением профессиональной мобильности. Проведен анализ научной литературы по обозначенной проблеме, выделены особенности организации учебного процесса, способствует формированию и развитию профессиональной мобильности будущего экономиста. Разработаны критерии обучения на примере учебной дисциплины «Аудит» при подготовке будущих экономистов.

Ключевые слова: профессиональная мобильность, педагогическое обеспечение, проблемное обучение, инновационные технологии, интерактивные формы обучения.

Shostakivska N.M. FORMATION OF PROFESSIONAL MOBILITY FUTURE ECONOMIST IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

The article reveals the main problems associated with the definition of professional mobility. The analysis of scientific literature on the identified problem was made, features of the organization of the educational process, which contributes to the formation and development of professional mobility of a future economist, have been identified. The training criteria are developed on the example of the academic discipline "Audit" in the preparation of future economists.

Key words: professional mobility, pedagogical support, problem learning, innovative technologies, interactive forms of training.

Постановка проблеми. Актуальність зазначеного для дослідження напряму підтверджується тим, що в сучасній освіті важливим постає питання про формування професійної мобільності студентів університету. Успішність діяльності, зокрема, майбутніх економістів у сучасному соціумі визначається їх професійною мобільністю, яка забезпечує їм можливість приймати грамотні ризикові рішення в ситуаціях вибору найбільш вигідного інвестиційного проекту.

Важливим критерієм сучасної освіти загалом є професійна мобільність. Б. Гершунський зазначає: «Прискорення науково-технічного прогресу означає неминучість багаторазової перебудови виробництва, підвищення професійної мобільності робітників і фахівців. Первісна загальноосвітня і професійна підготовка створює базу для подальшого нарощування та оновлення знань, умінь і навичок людини, розвитку

його творчих здібностей, але не може залишатися незмінною і достатньою протягом усього його трудового шляху» [2].

Постановка завдання. Для формування професійно мобільних майбутніх економістів у сучасних соціокультурних умовах необхідно в процесі їх навчання розвивати в них індивідуально-професійне самовизначення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Детальний аналіз наукової літератури з означеного напряму показує, що проблема формування професійної мобільності досліджується в різних аспектах педагогічної теорії і практики (Б. Ананьев, С. Батишев, Б. Гершунский, Т. Заславська, Л. Виготський, Б. Игошев, Р. Ривкіна тощо).

Варто зазначити, що підхід до професійної мобільності як форми трудової мобільності, яка, за твердженням Т. Заславської, є не стільки економічним або соціальним,